

Ҳижрон изтироби
Нигора Холматова,
ҚДПИ ўзбек адабиёти кафедраси
ўқитувчиси, филология фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)
Абдуллаева Мухлиса,
ҚДПИ талабаси

Аннотация: Шоир ўз ижоди давомида кўплаб лирик шеърлар-ғазаллар мухаммаслар, мусаддаслар яратди. Ҳижрон изтироблари барқ урган шеърый мактубларга ҳам аҳамиятли

Калит сўзлар: мусаддас, мусаммат, адабий истилоҳ, лирик шеър, мураббаъ, мухаммас, мусамман, муашшар, ҳижрон, ишқ.

Аннотация: За время своего творчества поэт создал множество лирических поэм, газелей, мухамм, мусаддов. Страдания хиджрана также важны для поэтических писем.

Ключевые слова: мусаддас, мусаммат, литературная революция, лирическая поэма, мурабба', мухаммас, музамбал, муашшар, хиджран, ишқ.

Annotation: During his creative work, the poet created many lyrical poems, ghazals, muhamms, musadds. The suffering of the hijran is also important in poetic writings.

Key words: musaddas, musammat, literary revolution, lyric poem, murabba', muhammas, muzambal, muashshar, hijran, ishq.

Миллий уйғониш даври ўзбек адабиётида ўзининг ижоди билан катта ўрин тутган ижодкорлардан бири Зокиржон Холмухаммад ўғли Фурқатдир. Шоир ўз ижоди давомида кўплаб лирик шеърлар-ғазаллар мухаммаслар, мусаддаслар яратди. Ҳижрон изтироблари барқ урган шеърый мактубларга ҳам аҳамиятли. Шоир ўзбек адабиётида ҳаётий лириканинг ривожланишига баракали ҳисса қўшган ижодкордир.

Фурқат “Ул қаро кўз...”деб бошланадиган ғазали тасвир маҳорати жиҳатдан шоирнинг энг сара асарлари қаторидан ўрин олган. Ғазалда шоир севги билан боғлиқ ҳолда ижтимоий масалаларни ҳам куйлайди. Ғазалнинг дастлабки бандларида гўзал ёр суврати, унинг қора кўзлари тавсифи билан бошланади. Бу гўзалнинг қора кўзларига сурма тортмоқлик не ҳожат. Улар шундай ҳам қоп-қора. Гўзалнинг кўзлари тасвири кейинги байтда ҳам давом эттирилади. Шу ўринда шоир кам қўллайдиган истиорадан фойдаланганлигини кўриш мумкин.

Иккала кўзнинг қоралиги туфайли шоир уларни қора ҳинду болага ўхшатади. Сўнг қайрилма қошлар тасвири берилади. Гўёки, икки ҳинду болалар ёнма-ён туриб ёй тортмоқдалар.

Ул қаро кўз кўзларига сурма бежо тортадур.

Балки ундин даҳр эли ортиқча ғавғо тортадур,

Қошлари остида гўё икки фатан кўзлари

Икки қошу баччадурким, ёндошиб ё тортадур

Шеърдаги образлар тизимининг бир-биридан келиб чиқиши ва бир-бирини тақозо этиши ажойиб бадиий эмоционаллик ҳосил қилган.

Шоир тажниси сўз имкониятларидан усталик билан фойдаланади.

Фурқат анъаналарни янги босқичга кўтара олди ва шу билан ҳам лирик истеъдодини юқори босқичга кўтара олди. Мазкур шеърда маъшуканинг фақат бир сифати-нозиклиги тасвир этилади.

Фурқат ўз ватанини гоҳ мўъжизали санамга, гоҳ қаердадир топталган меҳрибон ёрга ўхшатади.

Шоир моҳир рассом сингари ранглар уйғунлигига алоҳида эътибор беради. Кўз қош тасвиридан сўнг қора зулфингни таърифини беради. Шеърга Юсуф ва Зулайҳо образларини киритади.

Не билур Юсуфни, нозу ҳусн ила мағрурдур,

Ул қадарким ишқ дардини Зулайҳо тортадур.

Келтирилган байтда, шоир гўзалнинг ҳусну жамолини, қошу кўзларини таърифлашдан севги, ноз, дард мавзуларини ифодалайди.

Қуйидаги байт бутун ғазалининг авж нуктаси ҳисобланади. Бундай кульминацион нукта Фурқат асарлари ичида алоҳида ўрин тутади.

Кўринадики, шоирнинг кўп ғазалларида севги-ишқ мавзуси муҳим ижтимоий мавзулар билан қоришиқ ҳолда келади.

Фурқатнинг “Сурмадин кўзлар қаро” ғазалида ҳам маъшуқа гўзаллиги таъриф и\тавсиф этилади. Ёрнинг ташқи қиёфасини кўтаринки руҳда тасвир этиб, ғазални шундай яқунлайди:

Жаврларким, Фурқат, ул шўхи жафожу айлади.

Мунча бедоду ситам қилмас мусилмонға фаранг.

Эй Фурқат, у жофокор сенга қилган жабру зулмларини фаранг ҳам мусулмонга қилмайди, - демокчи шоир.

Шоирнинг “Кашмирда” ғазалида ҳам ишқ, ёр тўғрисида сўз боради. Шоир томонидан тасвирланаётган қизнинг сеҳргар кўзларида юз хил жоду усуллари борлигини ифодалайди:

“Бир қамар сиймони кўрдум балдан Кашмирда,
Кўзлари масхуру юз жоду эрур тасхирда”

Шоир ўз шеърларида бадий санъатлардан ҳам унумли ва ўринли фойдалангани кўзга ташланади.

Хуллас, шоир ижодида маъшуқа ва ошиқ севгисига бағишланган ғазаллари ижодини ташкил қилади ва улар ўзбек мумтоз адабиётининг бир қисми ҳисобланади.

Фойдаланган адабиётлар:

- 1.А. Қаюмов. Шеърый жилолари. 1975. 5-бет Т. Ғ. Ғулом нашриёти.
- 2.Фурқат. Танланган асарлар. Т. Ғ. Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1975, 101-бет
- 3.Yakubovna, Kholmatova Nigora. "EXPRESSION OF SPIRITUAL AND MORAL PROBLEMS IN THE DRAMA." *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.10 (2022): 212-214.
- 4.Kholmatova, N. "TEACHER EXAMPLE." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.12 (2022): 725-728.
- 5.Xolmatova, N. O., and O. A. Abduraimova. "METHODS OF DEVELOPMENT IN ADOLESCENCE." *Экономика и социум* 1-1 (80) (2021): 295-297.
- 6.Nigora, Kholmatova. "SOCIAL-PUBLICISTIC ANALYSIS OF FACTS IN THE ERKIN AZAM'S ARTICLE" MARSIIYA (MOURNING) TO THE SINKING SHIP." *Global Congress of Contemporary Study*. Beni-Suef University, 2020.